

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ (І.І. Тюрменко)
(підпис)
« ____ » _____ 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»

Тема: «Лідерство як важливий аспект соціальних комунікацій у сфері освіти на прикладі органів студентського самоврядування»

Виконав: здобувач вищої освіти ДК-421 Шевченко Ігор Вікторович

Керівник: кандидат історичних наук, доцент Божук Людмила Володимирівна

Нормоконтролер: кандидат історичних наук, доцент Халецька Леся Пилипівна

(підпис)

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра історії та документознавства
Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність – 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Освітньо-професійна програма – «Документознавство та інформаційна діяльність»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ І. І. Тюрменко

« ____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Шевченка Ігоря Вікторовича

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Лідерство як важливий аспект соціальних комунікацій у сфері освіти на прикладі органів студентського самоврядування», затверджена наказом ректора від «21» квітня 2023 р. №544/ст.
2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 р. до 25.06.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків загальним обсягом 59 сторінок, з них обсяг основного тексту – 48 сторінок, список використаних джерел нараховує 52 позиції.
4. Зміст пояснювальної записки: Вступ. Розділ 1. Лідерство у системі сучасних соціальних комунікацій. Розділ 2. Розвиток лідерства у сучасному освітньому середовищі органами студентського самоврядування. Висновки. Список використаних джерел. Додатки.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: логотип студентської ради НАУ, логотип студентської ради ФЛСК, скріншот сторінки офіційного каналу студентської ради НАУ у мережі «Телеграм», скріншот сторінки офіційного каналу студентської ради ФЛСК у мережі «Телеграм».

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Визначення та обґрунтування теми кваліфікаційної роботи	20.03.2023	
2.	Оформлення завдання на виконання кваліфікаційної роботи. Складання плану роботи. Узгодження з керівником	24.03.2023	
3.	Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань дослідження. Підбір, опрацювання, вивчення літератури та джерел з теми дослідження	28.03.2023	
4.	Виконання індивідуальних завдань з теми роботи	07.04.2023	
5.	Написання основної частини, вступу та висновків	08.05.2023	
6.	Оформлення роботи та подання її на перше читання керівникові	12.05.2023	
7.	Опрацювання зауважень та виправлення недоліків	24.05.2023	
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	25.05.2023	
9.	Проходження нормоконтролю	05.06.2023	
10.	Подання роботи на перевірку на плагіат	08.06.2023	
11.	Подання роботи на рецензування	13.06.2023	
12.	Подання остаточного варіанта на кафедру	16.06.2023	
13.	Захист роботи	20.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

Розділ	Консультант (посада, П.І.Б.)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання: «20» березня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Л.В. Божук
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ І.В. Шевченко
(підпис випускника)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи ОС «Бакалавр» на тему: «Лідерство як важливий аспект соціальних комунікацій у сфері освіти на прикладі органів студентського самоврядування»: 59 сторінок, 52 використаних джерела, 3 додатка.

ЛІДЕРСТВО, КОМУНІКАЦІЯ, ОРГАНИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ, СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ, ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Об'єкт дослідження – лідерство у системі соціальних комунікацій в сфері освіти.

Предмет дослідження – специфіка діяльності органів студентського самоврядування як важливого аспекту соціальних комунікацій у сфері освіти, вихованні молодіжних лідерів.

Мета дослідження – полягає у з'ясуванні основних аспектів розвитку лідерства, як важливої складової системи соціальних комунікацій у сфері освіти, органами студентського самоврядування.

Методи дослідження:

У кваліфікаційній роботі охарактеризовано специфіку поняття «лідерство». З'ясовано роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти. Охарактеризовано діяльність органів студентського самоврядування в освітньому середовищі ЗВО. Досліджено вплив органів студентського самоврядування на лідерський потенціал студентства. Проаналізовано перспективи подальшого розвитку студентського самоврядування у сфері освіти в Україні.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ОСС	Органи студентського самоврядування
ЗВО	Заклади вищої освіти
НАУ	Національний авіаційний університет
ФЛСК	Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ЛІДЕРСТВО У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ	14
1.1. Специфіка поняття та сутність лідерства.....	14
1.2. Роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти.....	18
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОРГАНАМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ	26
2.1. Студентське самоврядування та його роль в освітньому середовищі ЗВО.....	26
2.2. Вплив органів студентського самоврядування на лідерський потенціал студентства.....	33
2.3. Перспективи подальшого розвитку студентського самоврядування у сфері освіти.....	40
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	49
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Значення лідерства у розвитку суспільства незалежно від часу та історичних подій важко переоцінити. Жодна організація, соціальна структура чи суспільство в цілому не можуть без нього ефективно функціонувати. Сучасні умови вимагають радикальної зміни ролі людини в освітній сфері. Вона перестає бути лише частиною навчального процесу, і перетворюється на найважливіший ресурс освітніх установах. Тому пріоритетним завданням для кожного закладу вищої освіти стало створення необхідних умов для розкриття та розвитку лідерського потенціалу серед її учасників. У процесі трансформації нашого суспільства виникає потреба у новому типі лідера, який має якості, що суттєво відрізняються його від лідерів минулого. Лідерам нового типу властиві цілеспрямованість та організований пошук змін, прагнення виробляти інноваційні підходи до вирішення виникаючих проблем, готовність до ризикових рішень та соціальної відповідальності, вміння ефективно керувати ресурсами, скеровуючи їх у більш продуктивні сфери діяльності.

Сучасний рівень розвитку суспільних відносин, зростаючий освітній та професійний потенціал молоді визначили широке застосування у системі управління персоналом соціальних технологій. Одним з основних шляхів вирішення управлінських проблем є розробка та реалізація лідерства як соціальної технології у формуванні організаційної культури, спрямованої на розвиток людського капіталу та регулювання соціально-трудових відносин.

Сучасне суспільство потребує компетентних активних фахівців, здатних швидко й уміло визначати цілі власної діяльності, прогнозувати досягнення, долати труднощі, будувати взаємини з людьми, працювати в команді, тобто повною мірою проявляти свій творчий потенціал і лідерські якості. Очевидно, що формування дієвих лідерських якостей необхідно реалізовувати цілеспрямовано у процесі професійної підготовки студентів. Надзвичайно важливим є розвиток лідерства саме в освітній сфері, адже студенти закладів вищої освіти (далі – ЗВО) є рушійною

силою для розвитку нашої країни, саме вони є тими, що будуть перебудовувати наше суспільство.

Відтак актуальною є потреба у вихованні лідерських якостей серед студентської молоді. Одним із суттєвих чинників, здатних впливати на процес особистісного розвитку сучасної студентської молоді, є діяльність органів студентського самоврядування ЗВО. Участь студентів у роботі волонтерських рухів, громадських організацій створює умови для накопичення практичного досвіду лідерства, зокрема здобуття самостійності, відповідальності, розвитку творчого потенціалу особистості, що надзвичайно важливо для формування лідерських якостей, необхідних молоді для успішної життєвої та фахової діяльності в майбутньому.

Таким чином, актуальність кваліфікаційної роботи є очевидною, адже є необхідність у детальнішому дослідженні даного питання, оскільки його подальша практична реалізація відкриває нові можливості для розвитку нашого суспільства та країни в цілому.

Для дослідження обраної проблеми, нами було опрацьовано низку джерел, а саме: нормативно-правові акти, що регулюють освітній процес у ЗВО загалом, і у сфері упровадження та розвитку студентського самоврядування, зокрема, наукові праці українських та зарубіжних дослідників з питань соціальних комунікацій, інноваційно-комунікаційних технологій, комунікаційного менеджменту, лідерства, управлінської діяльності.

Нормативно-правова база, що регламентує дане питання, базується на низці законів України, наказів Кабінету Міністрів, положень, національних програм та статутів ЗВО. Так, Закон України «Про вищу освіту» [1] встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії освітніх установ, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у

кваліфікованих фахівцях. У Законі України «Про основні засади молодіжної політики» [2] визначено мету, завдання, основні засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань.

У Національній молодіжній стратегії до 2030 року [3] передбачено запровадження нових підходів для розвитку молоді в Україні, враховано важливі аспекти, передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року [4], молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу, а також демографічні, безпекові та економічні виклики. Дії та зусилля держави, усіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ, організацій у справі підтримки становлення та розвитку молоді мають бути консолідовані для того, щоб звертати увагу на життя молоді цілісно з урахуванням її бачення світу.

Також важливим джерелом нашого дослідження стала Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки (далі – Програма) [4], затверджена Постановою Кабінету Міністрів України 2 червня 2021 року. Програма базується на необхідності самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя, що розвиватиме її національну свідомість на основі суспільно-державних цінностей та відповідального громадянства, надаватиме молоді можливості для успішної реалізації і соціалізації, підвищить рівень їх громадянських компетентностей, спроможності бути самостійними, життєстійкими, активними, патріотичними і відповідальними учасниками суспільного життя.

Оскільки практична частина кваліфікаційної роботи базується на вивченні та дослідженні досвіду функціонування студентського самоврядування у Національному авіаційному університеті, було опрацьовано основний документ, що регламентує порядок їх формування, діяльності та повноваження, а саме – Положення Національного авіаційного університету «Про студентське

Самоврядування» [5]. У документі студентське самоврядування визначається як право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні університетом.

Варто зазначити, що нормативно-правова база, яка визначає право студентів на управління діяльністю ЗВО, потребує наразі доопрацювання саме у практичній частині.

Для дослідження та розкриття теми кваліфікаційної роботи були використані джерела різного тематичного спрямування. Зазначимо, що проблемі розвитку лідерства серед молоді присвячено низку наукових робіт зарубіжних та вітчизняних дослідників. Зокрема, це й праці, у яких з'ясовується та досліджується та сутність поняття «лідерство» та подаються його характеристики.

Так, у довідниковій літературі лідерство – це становище, обов'язки, діяльність лідера; першість у чому-небудь; процес психологічного впливу однієї людини на інших у їх спільній життєдіяльності, який здійснюється на основі сприйняття, наслідування, навіювання, розуміння один одного [43].

Соціологія вбачає у лідерстві, з одного боку, соціальні відношення домінування і підкорення у групі, організації, суспільстві, що базуються на здатності лідерів приймати рішення і здійснювати вплив, а з іншого – функції, які виконуються лідерами у групі, плануюча, координуюча і контролююча діяльність, що здійснюється вищими членами групи. Зокрема, у працях дослідників С. Кузнецова, М. Школяр лідерство розглядається як особливий вид міжособистісних відносин, а не тільки як набір неординарних якостей і здібностей лідера. Його вплив є цілеспрямованим і передбачуваним, характеризується тривалістю часу та динамічністю [43, с. 244].

У психолого-педагогічній літературі лідерство розглядається як соціально-психологічний феномен, що відноситься до динамічних процесів в малій групі. Лідер визначається як високоавторитетна особистість, за якою група визнає право приймати відповідальні рішення в значущих для неї ситуаціях; особистість, яка реально відіграє центральну роль в організації спільної діяльності та у реалізації взаємин у групі [22, с. 78].

У своїх наукових працях найбільше уваги українські та зарубіжні дослідники приділили вивченню теорії, історії, психологічним аспектам лідерства. Так, зокрема, дослідники С. Соболев та В. Багацький вважають, що лідерство – це сила, що сприяє формуванню в групі людей здатності робити щось краще і більше в напрямку реалізації спільної мети [49].

Авторкиня О. Сазонова трактує поняття лідерства як процес впливу на групу людей, щоб повести їх за собою для спільної реалізації управлінських рішень по досягненню визначених цілей [41].

За визначенням Л. Сергеевої, під лідерством розуміється спроможність впливати на окремі особистості та соціальні групи, трудові колективи, спрямовувати їхні зусилля на досягнення мети організації, фірми, підприємства [45, с. 12].

Науковець І. Грищенко визначає лідерство як складний соціально-психологічний процес, побудований на впливі особистого авторитету однієї людини на поведінку членів групи [17, с. 118].

Незважаючи на значний науковий доробок з досліджуваної проблеми, тема лідерства, як важливий аспект соціальних комунікацій у сфері освіти на прикладі органів студентського самоврядування, ще не ставала предметом дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у з'ясуванні основних аспектів розвитку лідерства, як важливої складової системи соціальних комунікацій у сфері освіти, органами студентського самоврядування.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

- охарактеризувати специфіку поняття «лідерство»;
- з'ясувати роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти;
- охарактеризувати діяльність органів студентського самоврядування в освітньому середовищі ЗВО;
- дослідити вплив органів студентського самоврядування на лідерський потенціал студентства;

– проаналізувати перспективи подальшого розвитку студентського самоврядування у сфері освіти в Україні.

Об'єктом дослідження є лідерство у системі соціальних комунікацій у галузі освіти.

Предметом дослідження є специфіка діяльності органів студентського самоврядування як важливого аспекту соціальних комунікацій у галузі освіти, вихованні молодіжних лідерів.

Для вирішення поставлених завдань при виконанні роботи використано такі **методи дослідження**: спостереження, асоціацій та аналогій при зіставленні різної інформації, експерименту, порівняльний, бібліографічних описів, узагальнення.

Практичне значення одержаних результатів. Лідерство можна назвати одним з унікальних феноменів політичного і суспільного життя, пов'язаних із здійсненням владних функцій. Тобто є складовою основних зв'язків суспільства у всіх сферах його життєдіяльності. Сучасні реалії вимагають від лідера освоїти набагато більше знань та компетентностей ніж це було раніше. Саме тому існує необхідність у вихованні майбутніх управлінців, керівників, організаторів, активістів, які володітимуть тими знаннями, що є актуальними в умовах сьогодення. Практична частина нашої роботи націлена на виховання майбутніх лідерів у сфері освіти через діяльність органів студентського самоврядування. Виходячи з цього, Студентською радою Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій було розроблено соціально-освітній проєкт – «Школа лідерства», який спрямований на виховання лідерських якостей кожного учасника, надання актуальних знань з психології, управління, дипломатії, творчості тощо, які максимально дозволять розкрити потенціал майбутніх лідерів.

Апробація результатів. Ключові положення кваліфікаційної роботи доповідалися на XXII Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» (м. Київ, 6 квітня 2023 р.). Тема доповіді: «Роль студентського самоврядування в розвитку лідерських якостей студентів у закладах вищої освіти».

Публікації. Оприлюднені результати висвітлені у публікації:

Шевченко І.В. Роль студентського самоврядування в розвитку лідерських якостей студентів у закладах вищої освіти. *Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених:[у 2-х т.]. Т.1 (м. Київ, 5-7 квітня 2023 р.) / [редкол.: Н.В. Ладогубець, А.М. Кокарева та ін.]. Київ: НАУ, 2023. С. 198–199.*

Структура роботи.

Робота складається з вступу, двох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел та літератури. Список використаних джерел налічує 52 позиції. Загальний обсяг роботи – 59 сторінок, з них основного тексту – 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЛІДЕРСТВО У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

1.1. Специфіка поняття та сутність лідерства

Багатогранність і складність поняття «лідерство» є наслідком різносторонніх підходів та поглядів у визначенні цього терміну. Для відображення останньої звернемося до аналізу походження слів «лідерство» та «лідер». Англійське слово «leader» утворено від дієслова «to lead», що означає «вести». У свою чергу, етимологія англосаксонського кореня у словах «lead», «leader», «leadership» походить від «laed», що означає «шлях» або «дорога», дієслово «laeden» означає «мандрувати». Таким чином, «лідер – це той, хто йдучи попереду, показує шлях своїм попутникам». У стародавній мові кельтів «leading» означає тримати курс чи напрям та «робити так, що інші слідували йому». Латинський еквівалент «gubernator» (правитель), що є значенням слова «лідер» означає «рульовий на судні» [25].

Напевно одним із загальноприйнятих визначень поняття лідерства є твердження експертів у сфері лідерства Дж. Максвелла, Р. Кеттела, які вважають, що лідерство – це здатність впливати на окремі особи і групи, спрямовуючи їх зусилля на досягнення цілей організації. Лідер, на їх думку, – це людина, що грає в групі ключову роль щодо спрямування, контролю та зміни діяльності інших членів групи з досягнення групових цілей, лідери організації – люди, ефективно здійснюють формальне і неформальне керівництво [29].

Варто зазначити, що багаторічні спроби науковців виявити універсальні лідерські якості, притаманні найефективнішим управлінцям, не дали очікуваних результатів.

Поряд з цим науковці підкреслюють, що принципово важливими для лідера є: цілісність особистості як «похідна від знання людиною самої себе, щирості та зрілості», «досконале розуміння взаємозв'язку», відповідальність за власну

поведінку, служіння іншим, спроможність «будувати своє життя, ставлячись до нього як до місії, а не кар'єри» керівництво [25; 33]. Часто лідери характеризуються сильною самокритикою, високою самооцінкою та суворими вимогами до особистих та групових цілей та цінностей. Лідерство – це також вплив, коли лідери мотивують інших, і це відбувається в груповому контексті, де багато людей мають спільні цілі, які об'єднують їх разом.

Психологи визначають його як «спосіб, у який одна людина здійснює психологічний вплив на іншу під час спільної діяльності, що ґрунтується на сприйнятті, наслідуванні та взаєморозумінні». Це психологічна характеристика поведінки членів групи, що базується на принципах вільного спілкування та добровільного підпорядкування» [25]. При цьому важливо зазначити, що його вплив може бути позитивним, ефективним та успішним.

Лідерство можна вважати одним з унікальних явищ суспільно-політичного життя, пов'язаних з виконанням управлінських функцій.

Лідерство є необхідністю в сучасному суспільстві, оскільки воно проникає в усі аспекти людського життя.

Існують такі критерії оцінки лідерства:

- прагнення приймати на себе відповідальність за інших. Адже бути лідером означає не тільки керувати та направляти своїх підлеглих, але й мати бажання вести їх за собою, тоді як вони мають не просто слідувати, але й прагнути бути з ним;

- мотивація досягнення першості. Бути лідером вимагає більшого, ніж просто бажання бути першим. Це в першу чергу, досягнення кращих результатів, ніж у інших, які є результатом наполегливої праці, професіоналізму, компетентності, таланту та інших видатних якостей особистості;

- наявність впливу на інших. Для того щоб бути лідером і керувати підлеглими необхідно мати суттєвий вплив. По-перше, це означає мати певну форму влади. По-друге, впливовість цієї особи не залежить від зовнішнього авторитету, а досягається самотійно;

– захоплення власною справою. Лідер повинен вміти зберігати баланс між власною діяльністю і різними справами. Оскільки мотивація лідера відповідає його діяльності;

– компетентність і творчий підхід. Лідером стає особа, яка має глибоке розуміння своєї справи і застосовує креативний підхід у вирішенні різних ситуацій та завдань;

– стабільність і гармонія – це здатність підтримувати відповідний рівень енергії та емоційної стійкості, особливо у складних ситуаціях.

– внутрішні мотиви «я хочу», «я можу» і «я повинен» у різних аспектах життєдіяльності, особливо в ситуаціях, які вимагають особистих зусиль.

– адекватна самооцінка і саморегуляція. Часто лідери характеризуються сильною самокритикою, високою самооцінкою та суворими вимогами до особистих та групових цілей та цінностей. Справжній лідер не піддається заздрощам і відчуває щире задоволення від успіхів інших.

– постійне самовдосконалення. Справжній лідер має бажання вчитися, здобувати досвід, вдосконалювати свої навички та вміння.

У процесі досліджень феномену лідерства, що активно розгорнувся на початку ХХ ст., сформувалися різні теорії щодо походження лідерства як такого та його головних ознак.

Поведінковий підхід створив основу для класифікації стилів керівництва, або стилів поведінки. Це стало серйозним внеском для дослідження даної проблеми і корисним інструментом розуміння складнощів лідерства. Прихильники поведінкового підходу у вивченні лідерства зосередили свою увагу на поведінці керівника. Відповідно до поведінкового підходу, ефективність тут визначається не особистими якостями керівника, а радше його манерою поведінки стосовно підлеглих [45].

Гуманістичний підхід намагається запровадити «паритет значущості» між лідером та його послідовниками, підкреслюючи і підсилюючи роль останніх у процесах лідероутворення. У рамках цього підходу вводиться поняття «суперлідера» – того, хто стимулює розвиток лідерських рис у своїх послідовників,

а також «сервант лідера», який вважає, що насамперед він повинен служити людям, опікуватися тими, хто йде за ним [49]. На ґрунті узагальнення попередніх підходів виникла синтетична теорія лідерства, згідно з якою його розглядають як процес організації міжособистісних стосунків у групі, а лідер – як суб'єкт управління цим процесом. Лідерство інтерпретується як функція групи, і тому вивчати його потрібно з погляду позиції мети та завдань групи. Більшість вітчизняних учених, вивчаючи динамічні процеси у групі, використовують саме цей підхід [45]. Також варто зазначити, що сутність лідерства у малих групах розглядається науковцями в контексті спільної групової діяльності.

За останні десятиліття у теорії та практиці соціальних комунікацій питання співвідношення лідерства та управлінської ефективності стало одним з найбільш актуальних. Керівники, яких турбує ефективність власної роботи, повинні прагнути стати лідерами. У свою чергу, лідерство як вид управлінських відносин, відрізняється від поняття «керівництво». Керівництво та лідерство – різні, але взаємодоповнюючі поняття, кожне з яких має власні ознаки та функції, і обидва є важливими елементами в управлінні будь-якою організацією.

Основним акцентом наукових досліджень поняття управління, що були проведені в кінці ХХ століття є його прояв у формі лідерства. Останнє вивчається крізь призму широкого спектру підходів, що закладає міцний науково-практичний фундамент для розвитку лідерства. Дослідники зосереджуються на всіх трьох аспектах управління – людських відносинах, інструментах і принципах, які переглядаються та переосмислюються на новому етапі розвитку управлінської діяльності. Дослідження лідерства початку ХХІ століття є окремим науковим напрямком теорії управління, який досить ефективно розвивається, еволюціонує, постійно розширюючи спектр сутності поняття «лідерство» та його проявів [23].

Отже, узагальнюючи вище зазначене, можна зробити висновок, що на сьогодні у науковій, довідковій та енциклопедичній літературі немає єдиного визначення понять «лідер», «лідерство». Узагальнено, лідерство можна описати як процес впливу на групу або організацію з метою досягнення спільної мети. Специфіка поняття лідерства полягає у тому, що воно є багатоаспектним та може

мати різні відтінки залежно від контексту та підходу, який використовується для його дослідження.

1.2. Роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти

Наявність і розвиток лідерських якостей є важливою умовою для вдосконалення людини. Лідерські якості є результатом ціннісної орієнтації «мотиваційного фактору» внутрішньої енергії, яка спонукає людей до дії.

Розвиток сучасного суспільства вимагає трансформацію підходів до розуміння управління. Сьогодні відбувається перехід від менеджменту та адміністрування до нової управлінської парадигми – лідерства.

Лідерство як управлінська парадигма враховує особистість лідера в системі управління, тому лідер – це людина з владними нахилами (природними або набутими), талантом впливати на інших, змушуючи їх слідувати своїй волі для досягнення певної мети.

У процесі здобуття освіти, виникають різні ситуації пов'язані з навчанням і соціальними відносинами, що дають можливість виявити лідерські якості. Перебування у закладі освіти і включення в освітній процес, умовно можна поділити на дві частини:

- теоретичне та практичне оволодіння освітнім матеріалом;
- участь у громадському студентському об'єднанні – студентське самоврядування, яке у кожному закладі має свої особливості і структуру, але основні його засади формує Закон України «Про вищу освіту» [1].

Оскільки здобувачі освіти володіють неабияким потенціалом, вони успішно реалізуються у науці, навчанні, громадській діяльності, обіймаючи посади в різних секторах, мають потужні можливості зайняти лідерську позицію у колективі, а цьому сприяє не лише участь у навчальному процесі, а й в студентському самоврядуванні. Саме студентське самоврядування генерує цінності демократії, пропагує свободу, справедливість тощо. Це ті цінності, що

покладені в основу лідерських якостей. Звертаючись до них, суспільство має можливість сформувати лідерів, що відповідатимуть своєму часові.

Відповідно до статті 40 Закону України «Про вищу освіту» студентське самоврядування – це право і можливість студентів (здобувачів вищої освіти) вирішувати питання навчання й побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати безпосередню участь в управлінні вищим навчальним закладом. Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів студентів і їх участь в управлінні ЗВО [1].

Відповідно до Положення Національного Авіаційного Університету «Про студентське самоврядування» Студентське самоврядування здійснюється студентами (курсантами) безпосередньо і через органи студентського самоврядування (далі – ОСС), які обираються шляхом прямого таємного голосування студентів (курсантів). ОСС здійснюють свою діяльність в інтересах всього студентства Університету, за винятком студентів відокремлених структурних підрозділів (філій) НАУ [5]. У своїй діяльності ОСС керуються Конституцією України, Законом України «Про вищу освіту», Статутом НАУ та даним Положенням.

Тобто студенти, що залучені до діяльності ОСС мають можливість отримати практичні навички в управлінській діяльності, проєктному менеджменті, реалізації соціально-освітніх ініціатив, налагодженні комунікацій на рівні українських та закордонних вишів. Завдяки цьому відбувається формування та розвиток їх лідерського потенціалу, що відкриває перед ними безліч нових можливостей у професійній та громадській діяльності.

Ще однією особливістю є те, що будучи включеним в освітній процес освітньої установи, здобувач долучається до різних ситуацій, що з'являються у повсякденному житті. А це підводить нас до думки, що ті чи інші якості мають пряме відношення до ситуації, а тому, в більшості випадків, є ситуативними і «прив'язані» до групи. Останнє слугує як середовищем, так і елементом розвитку лідерства. Кожна група має свої специфічні цінності, що є властивими лише їй. Увага до цінностей групи створює можливості для лідерства. Лідерами стають ті,

хто з самого початку цікавиться цінностями групи, швидко асимілюється в ній, демонструє лідерські якості, організовує членів групи навколо себе і за ним ідуть. Зважаючи на те, що здобувач освіти перебуває у сталій академічній спільноті, яка виступає одночасно і групою, освітній процес закладів освіти має бути спрямований на створення ефективних умов для розкриття і розвитку лідерських якостей. Адже у процесі навчання розкриваються лідерські якості, проявляються організаторські здібності, вдосконалюються комунікативні навички тощо. У такому форматі освітнє середовище постає спеціальною умовою спрямованою на виявлення індивідуально-особистісних і соціально-психологічних властивостей, здатних забезпечити інтеграцію особистості у соціальну групу, колектив і забезпечують можливість організації або ж переформатування колективної дії на досягнення чітко визначених цілей.

Формування лідерських якостей потребує створення відповідних сприятливих умов, навчання здобувачів вищої освіти, їх мотивації до лідерства, розширення їхніх знань про нього у відповідних сферах та заохочення лідерської орієнтації на основі особистого досвіду та цінностей у процесі становлення власного «Я». Для досягнення цієї мети заклад вищої освіти і освіта як соціальний інститут, маючи безпосереднє відношення до формування особистості, повинні прийняти наступні положення:

- формування лідерських якостей у процесі підготовки до професійної діяльності та з урахуванням філософії життя – не тільки формувати лідерські якості, а й надавати можливості для їх вдосконалення;
- використання інноваційних форматів, методів та освітніх технологій є необхідною умовою для виховання креативності, ініціативності та самостійності;
- інтеграція загальнолюдських і професійних цінностей у сферу студентської діяльності.

Як уже зазначалося, лідерство і керівництво це не тотожні поняття. Якщо лідерство – це психологічний феномен, то керівництво є соціальною характеристикою стосунків у групі.

Варто зазначити, що комунікативна складова управлінської компетентності є інтегративною, яка гарантує виконання всіх інших управлінських функцій. Необхідно пам'ятати, що комунікація передбачає як спілкування, так і взаємодію.

Комунікація – це соціальна та інтерактивна діяльність, до якої залучені всі учасники управлінського процесу. Змістом управлінської комунікації є обмін інформацією, організація взаємодії та взаєморозуміння керівників, що є неможливим без взаємного визнання та міжособистісних стосунків.

Відтак, проаналізувавши наукові дослідження, можемо зазначити, що основними ознаками ефективної комунікації є:

- підготовка та розробка ідей, які будуть предметом комунікації;
- розуміння бажаних результатів передачі своєї ідеї;
- орієнтація на результат в комунікації з урахуванням особливостей минулого досвіду, сьогодення і завтрашнього дня;
- вибір ефективних засобів комунікації;
- забезпечення зворотнього зв'язку комунікації;
- врахування інтересів та особливостей аудиторії;
- відповідність дій керівника його словам;
- прагнення зрозуміти учасниками один одного та прийняття позиції кожного.

Освіта відіграє особливу історичну місію як вирішальний чинник трансформації суспільства. Саме освіта готує людину до життя, забезпечує їй свободу інтелектуального, професійного та соціального вибору та покликана оперативно реагувати на зміни в соціальному замовленні, а воно своєю чергою – на зміни у суспільному житті. Потреба лідерського потенціалу в освітньому середовищі пов'язана з переходом українського суспільства від авторитарно-патерналістського способу життя до устрою громадянського, де переважно все залежить від самої людини. Цей перехід має не політичний, а універсально-цивілізаційний характер і є ознакою та передумовою загального прогресу, оскільки лише вільна людина може бути максимально продуктивною. Все це критично актуалізує потребу в освітньому лідерстві.

Освітнє лідерство – це нова управлінська парадигма, яка є керівним принципом і механізмом реалізації реформ у сфері освіти в контексті сучасних суспільних змін. Відповідно, лідерство дозволяє проявити перспективні, ще незадіяні бажання, прагнення, які можуть у процесі їх реалізації змінити ситуацію, збагатити й оновити процеси реформування освітньої сфери, а також здійснити «прорив» на на ключових позиціях у національних, регіональних та конкретних освітніх установах, а також в окремих групах та індивідуальних освітніх системах [33].

Лідерство, поряд з ринковими відносинами і конкуренцією, є дієвим і ефективним інструментом суспільного розвитку, в тому числі соціального прогресу. Особливого значення лідерство набуває у галузі освіти, де можливості ефективного функціонування та розвитку особистості певною мірою обмежені статутними відносинами, а результати об'єктивуються не в конкретних продуктах чи благах, а в певних суб'єктивних якостях тих, хто отримує освітні послуги.

Лідерство в освіті виокремлюється у трьох основних аспектах:

- виховання лідерів;
- лідерство, як принцип управління;
- лідерство освітніх організацій на ринку освітніх послуг.

Виховання лідерів передбачає розвиток лідерських навичок, тобто здатності людей виконувати лідерські ролі, вирішувати групові проблеми та брати участь в особистому та професійному зростанні. Важливою умовою виховання лідерства є надання власного прикладу.

Наступним аспектом лідерства в освіті є лідерство керівників закладів освіти. Показником ефективного управління будь-якою організацією є лідерство керівництва. Якщо ця вимога не виконується, то керівництво організацією не є ефективним. Якості лідера особливо яскраво проявляються в сучасному мінливому середовищі, яке ставить перед освітянами нові вимоги, такі як активне впровадження методик викладання, інформаційних технологій та стрімке поширення інновацій і їх проникнення в усі сфери життя суспільства. Саме в цих умовах реалізується роль менеджера-лідера в освіті, який може бути прикладом і

натхненням для своїх підлеглих, утримувати авторитет над молодим поколінням, швидко реагувати на зміни в законодавстві та запити ринку, підтримувати і розвивати навчальний заклад.

Лідерство закладу освіти на ринку освітніх послуг безпосередньо пов'язане також із особистісними якостями керівника. Якість освіти залежить від її інноваційності, актуальності, відповідності сучасному стану розвитку суспільства. Усе це потребує гнучкості, адаптивності, освіченості, відкритості до всього нового керівника освітнього закладу і його підлеглих. Саме у цьому і виявляється функція керівника-лідера закладу освіти, йому необхідно мотивувати працівників до змін, навчання та вдосконалення.

В умовах суспільних змін і трансформацій, які відбуваються в Україні й у світі загалом, зумовлених розвитком цифрового суспільства, першочерговим завданням ЗВО є розвиток соціальної активності й свідомої молоді. Одним із різновидів соціальної активності є лідерство – здатність особистості впливати та взаємодіяти з оточуючими, проявляти ініціативу та генерувати ефективні й якісні зміни. Лідерами часто називають людей, що здатні вести за собою, діють креативно та творчо. У лідерів добре розвинений емоційний інтелект та емпатія, вони схильні приймати нестандартні рішення, координувати зусилля та досягнення команди для спільної мети, надихати та мотивувати команду чи колектив.

Цілеспрямований розвиток лідерських компетентностей у студентської молоді є важливим викликом для сучасних освітніх інституцій, оскільки саме у процесі навчання в студентські роки відбувається формування ціннісних орієнтирів, громадянської позиції, життєвих пріоритетів, поглядів та цінностей молоді людини. Вивчаючи та реагуючи на потреби і вимоги сучасного ринку праці, який, особливо у часи кризи, активно змінюється, важливо визначитися з пріоритетними напрямками розвитку освіти у плані формування компетентностей, якими мають оволодіти молоді фахівці, попередньо заклавши їх у освітні програми.

У сучасних умовах постійних змін та невизначеності молоді фахівці повинні ставати більш самостійними, критичними, емпатичними, самодисциплінованими, розвивати управлінські та лідерські навички. Тому пріоритетними якостями молоді

мають бути здатність адаптуватися до швидких змін та викликів, критичне мислення та ефективна обробка інформації, швидке та зважене прийняття рішень, уникнення конфліктів та спільна командна робота.

Важливо зазначити, що система вищої освіти в Україні наразі зазнає значних трансформацій. Зміни торкаються, з одного боку, змісту освіти, а з іншого – стосуються організаційних засад, автономії освітніх інституцій у різних напрямках діяльності. Це, загалом, стосується питань: формування нових освітніх програм, їх наповнення, фінансової діяльності інституцій, комунікації зі стейкхолдерами освітнього процесу, а також врахування думки роботодавців, студентів та випускників, що значною мірою впливає на підвищення якості освіти та формування практично орієнтованого навчання.

Важливою складовою процесу формування та активного розвитку лідерських якостей молоді є залучення новітніх розробок провідних науковців та дослідників, які присвятили свої наукові здобутки вивченню лідерства.

Окрім того, нагальною потребою є покращення якості освітнього процесу у ЗВО. Він має бути більш практично орієнтованим та пов'язаним із розвитком комунікативних, аналітичних, підприємницьких і організаційних здібностей, а отже, запит щодо формування лідерських компетентностей у здобувачів вищої освіти є надзвичайно важливим і актуальним. Оскільки лідерська компетентність є сукупністю певних якостей, то її можемо розглядати як комплекс особистісних, ділових та професійних якостей особистості, що допомагають ефективно вирішувати завдання і досягати якісних результатів у різних галузях і напрямках. Аналіз та узагальнення різних наукових підходів щодо змістовного визначення понять «компетентність», «лідерська компетентність» дозволило визначити, що здобувач вищої освіти-лідер – це авторитетний член групи, який має вплив на значну частину членів групи, має офіційний управлінський статус, організаційні й комунікативні здібності, є ініціативним і заохочує всіх своїм прикладом, організацією й управлінням групою до досягнення групових цілей найефективнішим засобом, готовий нести відповідальність за діяльність групи.

Отже, узагальнюючи вище зазначене, можемо констатувати, що роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній галузі є значною. Воно відкриває багато нових можливостей для розвитку управлінських якостей серед здобувачів вищої освіти, що, у свою чергу, впливатиме на підвищення рівня освіченості окремих груп і особистостей, а також системи освіти конкретного освітнього закладу, регіону, країни загалом.

Таким чином, лідерство є феноменом, що впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства. Його роль є вирішальною як у житті окремого індивіда в плані самореалізації, так і суспільства в цілому. Лідерство у системі сучасних соціальних комунікацій в освітній галузі націлене на розвиток лідерських якостей серед студентської молоді шляхом реалізації конкретних заходів, а саме: удосконалення освітнього процесу, зокрема упровадження практично орієнтованих дисциплін, освітніх програм, спеціальностей та залучення здобувачів вищої освіти до діяльності ОСС. У перспективі, це призведе до формування успішних й ефективних молодих фахівців, що у найближчому майбутньому стануть професіоналами своєї справи.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОРГАНАМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Студентське самоврядування та його роль в освітньому середовищі ЗВО

Розглядаючи поняття студентське самоврядування, потрібно насамперед з'ясувати, сутність терміну «самоврядування» загалом. Тлумачний словник сучасної української мови подає визначення самоврядування як «форму управління, за якої суспільство чи певна організація має право самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва» [42]. Відповідно можна зробити висновок, що студентське самоврядування – це участь студентів в управлінні закладом вищої освіти.

Студентське самоврядування – це форма самоорганізації студентів, механізм представлення та захисту їхніх прав, можливість для самореалізації та розвитку управлінських навичок. В умовах створення та розвитку інноваційних ЗВО важливе місце посідає активна позиція студентства.

Метою сучасної системи виховання у закладах вищої освіти є створення належних умов для формування професійно і соціально-орієнтованої особистості, яка готова до професійної, інтелектуальної й соціальної творчості й має стійкі якості, потенціал особистісної та професійної самореалізації в сучасних умовах. Відтак складовою частиною виховної роботи є самоврядування, як одна з важливих форм залучення студентів до громадської діяльності, розвитку їх індивідуальних здібностей і талантів, забезпечення умов для самореалізації особистості.

Таким чином, система громадської роботи у формі студентського самоврядування сприяє досягненню конкретної мети – вихованню та розвитку студентів через використання особистісно-орієнтованого підходу.

Студентське самоврядування сучасних ЗВО має досить розвинену структуру, та багтовимірну форму представництва на різних рівнях. ОСС здійснюють свою

діяльність на рівні групи, факультету, гуртожитку, студентського містечка та вищого навчального закладу. Водночас існують студентські наукові товариства, наукові гуртки, клуби за інтересами та інші форми студентського самоврядування.

Насправді, існує багато різних організаційних форм роботи студентського самоврядування, які можуть сприяти формуванню лідерських якостей студентів. Вибір конкретної організаційної форми залежить від потреб і особливостей конкретного університету чи студентської громади. Проведене дослідження дозволило виокремити наступні найбільш ефективні організаційні форми роботи студентського самоврядування, що забезпечують формування лідерських якостей: студентські органи влади, студентські клуби та організації, проекти та ініціативи, тренінги та навчальні програми.

Студентські органи влади, такі як студентський парламент, студентська рада або студентське президентство, можуть дати студентам можливість взяти на себе відповідальність за представництво студентських інтересів та управління студентським життям. Це може включати проведення зборів, обговорення важливих питань та прийняття рішень, сприяючи розвитку лідерських навичок.

Студентські клуби та організації, які об'єднують студентів за спільними інтересами, можуть також сприяти розвитку лідерських якостей. Керівництво клубом або відповідальність за організацію подій можуть допомогти студентам розвивати навички прийняття рішень, комунікації та керівництва.

Проекти та ініціативи забезпечують можливість здобувачам вищої освіти брати участь у різних проектах та ініціативах, зокрема таких як: волонтерство, соціальні проекти або організація конференцій. Ці види діяльності можуть дати студентам можливість вести проекти від початку до кінця, сприяючи розвитку навичок управління проектами та лідерських якостей.

Тренінги та навчальні програми. Організація тренінгів, семінарів та навчальних програм, спрямованих на розвиток лідерських навичок, є ефективним способом формування лідерів серед студентів. Ці навчальні заходи можуть включати в себе навчання комунікаційним навичкам, управлінням конфліктами, креативним мисленням та іншими ключовими аспектами лідерства.

Важливо зауважити, що ефективність організаційних форм роботи студентського самоврядування може варіюватися в залежності від контексту та ресурсів, доступних студентам.

Для розуміння сутності студентського самоврядування як важливого елемента у системі управління навчальним закладом, що має свої функції, суб'єкти й завдання та постає надійним фундаментом, практичною базою становлення навичок самоорганізації, самоуправління, прийняття управлінських рішень, було важливим виявити та охарактеризувати окремі аспекти активності студентства як дієвого способу задоволення власних потреб відповідно до особистої позиції.

Важливим аспектом формування лідерських якостей у студентської молоді є також і зацікавленість з боку адміністрації та викладачів освітньої установи. Без підтримки науково-педагогічного колективу ЗВО та зворотного зв'язку успішне функціонування органів студентського самоврядування практично неможливе.

Формування особистісної активності студентів є важливим показником ефективності процесу професійної підготовки, оскільки стимулює творчий розвиток, професійне спрямування, самостійність, прагнення до саморозвитку та досягнення результатів [48].

Науковці визначають стимулювання людської активності як реалізацію та задоволення потреби шляхом виконання певної дії. На нашу думку, залучення студентів до участі в організації позанавчального життя, зокрема в ОСС, слугує практичною школою здобуття самостійності, відпрацювання управлінських навичок, розвитку творчого потенціалу та вміння досягати поставлених результатів. Розширення сфери особистісної зацікавленості, виховання громадянсько-суспільної активності, орієнтованості на досягнення результатів діяльності, становлення власного комунікативного досвіду, формують надійну базу для розвитку лідерської та управлінської компетентності студентів.

Досліджуючи питання ролі ОСС в управлінні ЗВО, прослідковуємо тісний взаємозв'язок між діяльністю студентських об'єднань та організацією навчально-виховного процесу у виші. Студентське самоврядування виступає важливою

підсистемою у загальній системі управління ЗВО, це в свою чергу, зумовлено соціальними та освітніми складовими, які мають вплив на студентство.

Охоплюючи всі сфери життєдіяльності освітньої установи і функціонуючи на всіх її рівнях (академічної групи, факультету, гуртожитку, університету), діяльність студентського самоврядування здійснюється в контексті основних стратегічних завдань закладу вищої освіти. Водночас участь студентів у соціальній та громадській діяльності сприяє розвитку лідерських, комунікативних, організаторських та управлінських навичок.

У сучасній системі вищої освіти органи студентського самоврядування, спираючись на міцне підґрунтя законодавчого забезпечення, мають широкий спектр прав і можливостей стосовно їх участі в управлінні ЗВО: участь у засіданнях вчених рад факультету й університету, організація та проведення наукових, культурно-масових, спортивних, соціальних та інших проєктів, співпраця зі стейкхолдерами, сприяння працевлаштуванню студентів тощо. Водночас, за погодженням з органами студентського самоврядування, приймаються рішення щодо відрахування, поновлення, переведення, поселення осіб, які навчаються у закладі вищої освіти (стаття 40 Закону України «Про вищу освіту») [1]. З упровадженням змін до вище- зазначеного Закону, внесенням доповнень і змін до положень про студентське самоврядування та статутів закладів вищої освіти, адміністрація ЗВО визнає необхідність залучення органів студентського самоврядування до управління навчально-виховним процесом.

Участь у діяльності ОСС сприяє набуттю управлінських та організаційних навичок і спрямовує молодих громадян Української держави до відповідального виконання своїх обов'язків та завдань. В той самий час, це сприяє налагодженню конструктивної співпраці між адміністрацією навчального закладу та здобувачами вищої освіти. Можливість управляти конкретними напрямками функціонування ЗВО активізує молодь, спонукає її до ознайомлення з усіма процесами, які відбуваються всередині навчальної установи, так і у її зв'язках із зовнішнім середовищем. Відстоюючи інтереси студентства, зокрема щодо ефективної організації навчального процесу, представники студентського самоврядування

формують значно суттєвіші вимоги до ЗВО та їхніх працівників, сприяючи тим самим удосконаленню не лише процесу викладання, але і його суб'єктів.

Характерною ознакою діяльності студентського самоврядування як управлінської системи, є взаємодія елементів управління, оскільки кожен суб'єкт може виконувати роль об'єкта чи навпаки, залежно від ситуації й окреслених завдань. Горизонтальні суб'єктно-об'єктні відносини формуються між студентами, які були залучені до діяльності ОСС, між лідерами активу та студентами, між лідерами та адміністрацією, між студентами та адміністрацією. Налагодження співпраці та позитивної взаємодії для кожного виду взаємин є запорукою ефективної діяльності ОСС на принципах демократизму. Відтак органи студентського самоврядування виступають єдиною ланкою між керівництвом ЗВО і студентами, адже сами вони озвучують нагальні проблеми студентства та допомагають у їхньому вирішенні. Лише двостороння співпраця, яка заснована на дотриманні принципу рівності, а не вертикальна взаємодія приносять бажані результати у роботі органів студентського самоврядування та створюють сприятливі умови для їх участі в управлінні закладами вищої освіти. З іншого боку, залучення органів студентського самоврядування до управління ЗВО сприяє удосконаленню навчально-виховного процесу, встановленню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією задля досягнення стратегічної мети – перспективного розвитку закладу вищої освіти.

Зазначимо, що практична частина кваліфікаційної роботи базується на вивченні та дослідженні досвіду функціонування студентського самоврядування у Національному авіаційному університеті. Відтак, насамперед, нами було проаналізовано нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність органів студентського самоврядування в університеті. Встановлено, що робота ОСС НАУ регламентується Конституцією України, державними законодавчими актами, наказами, розпорядженнями, рішеннями Міністерства освіти і науки України, Статутом Університету, Положенням про студентське самоврядування ЗВО, в якому зафіксовано правові та організаційні засади його створення та функціонування.

Структурна ієрархія ОСС у НАУ визначена положенням університету «Про Студентське Самоврядування». Структурну ієрархію органів студентського самоврядування подано на рисунку А.1 додатка А.

Відповідно до неї, систему органів студентського самоврядування університету складають:

- на рівні університету: Конференція студентів університету та органи, що утворюються нею (зокрема Контрольно-ревізійна комісія та Студентська виборча комісія університету), Студентська рада університету;
- на рівні структурних підрозділів: студентські ради структурних підрозділів та представники Творчого об'єднання студентів та аспірантів (ТОСА) НАУ;
- на рівні академічних груп: старости академічних груп;
- у Студмістечку: Студентська рада Студмістечка, студентські ради гуртожитків [5].

У складі виконавчих органів студентського самоврядування усіх рівнів утворюються департаменти, які забезпечують щоденну діяльність відповідних органів на виконання їхніх завдань. Важливо зазначити, що діяльність даного органу є відкритою і кожен здобувач вищої освіти за власним бажанням може стати членом ОСС.

Серед основних завдань, які стоять перед органами студентського самоврядування НАУ, варто виокремити наступні:

- забезпечення участі студентів в управлінні університетом та його житті;
- захист прав та інтересів студентів;
- розвиток студентської спільноти університету.

Учасники студентського самоврядування університету беруть активну участь в організації та проведенні загальноуніверситетських заходів, спрямованих на розвиток інтелектуальних творчих та лідерських якостей студентів.

Якщо розглядати вплив ОСС на студентське життя та реалізацію принципів університетської автономії на прикладі Факультету лінгвістики та соціальних

комунікацій (далі – ФЛСК), то можна пересвідчитись, що завдяки їхній роботі було проведено низку важливих заходів для покращення освітнього процесу та умов проживання в гуртожитку. Серед яких варто виокремити наступні:

- створення у складі студентської ради сектору Студентського кураторства. Цей підрозділ активно функціонує, допомагаючи першокурсникам факультету адаптуватись в університетському середовищі та розібратися у всіх питаннях, що стосуються їхнього студентського життя;

- участь членів ОСС в обговоренні та затвердженні освітньо-професійних програм з кожної спеціальності ФЛСК. Студентська рада факультету бере активну участь у процесах проведення акредитацій освітніх програм з усіх спеціальностей гуманітарного циклу, за якими ведеться підготовка на ФЛСК, активно співпрацює з кафедрами, адміністрацією для з метою покращення якості надання освітніх послуг;

- надання допомоги адміністрації факультету у нарахуванні додаткових балів студентам при визначенні загального рейтингу для отримання стипендій та поселення у гуртожиток. Участь в обговоренні та перегляді критеріїв їх нарахування;

- співпраця з організаціями, які займаються працевлаштуванням студентів (напрям роботи, який започатковано з березня 2021 року);

- допомога адміністрації ФЛСК під час вступної кампанії. Кожного року під час вступної кампанії команда СР ФЛСК у співпраці зі студентською радою гуртожитку № 5 та активними студентами допомагає абітурієнтам, їх батькам, надаючи інформацію, що стосується життєдіяльності як факультету, так і університету в цілому.

Отже, студентське самоврядування – важлива складова виховної роботи у закладах вищої освіти, що дозволяє студентам брати участь у внутрішньоорганізаційному керівництві та приймати рішення на різних рівнях управління університетом. Це також є реальною можливістю для студентів самореалізуватися, розвивати свої здібності та отримувати досвід управління. Сучасне студентське самоврядування має досить розвинену структуру та

багатоаспектні форми виявлення на різних рівнях, що відображає важливість його ролі у закладах вищої освіти.

2.2. Вплив органів студентського самоврядування на лідерський потенціал студентства

Студентське життя – цікаве, різноманітне, насичене новими зустрічами та відкриттями. Саме воно дає широкі можливості для самореалізації та втілення у життя мрій та бажань. І ці можливості стосуються не лише отримання знань та засвоєння професійних навичок, які стануть підґрунтям у побудові майбутньої кар'єри. Це ще й можливості отримання молоддю інформальної освіти, освоєння лідерських якостей та навичок управління, набуття компетентностей роботи в команді без яких наразі неможливо бути конкурентоспроможним на ринку праці, соціально відповідальним перед суспільством.

Органи студентського самоврядування можуть впливати на лідерський потенціал студентства в багатьох аспектах. Вони надають студентам можливість отримати практичний досвід управління та лідерства, розвивати навички комунікації, організації та прийняття рішень. Моніторинг діяльності ОСС, дозволив виокремити способи, якими органи студентського самоврядування можуть впливати на лідерський потенціал студентства.

По-перше, це представництво і голос студентів. Органи студентського самоврядування виступають як офіційні представники студентської громади. Вони мають можливість висловлювати думки, потреби та інтереси студентів перед адміністрацією університету або іншими органами влади. Це дає студентам можливість набувати досвід у веденні переговорів, презентаціях та аргументації своїх ідей.

По-друге, організація заходів і проєктів. Студентське самоврядування зазвичай відповідає за організацію різноманітних заходів, таких як конференції, семінари, спортивні змагання, культурні заходи тощо. Це дозволяє студентам

розвивати навички проєктного управління, командної роботи, лідерства і співпраці з іншими людьми.

По-третє, менторство та підтримка. Члени студентського самоврядування можуть виступати в ролі менторів для інших студентів, допомагати їм у вирішенні проблем, розвитку навичок і досягненні цілей. Це сприяє зростанню лідерського потенціалу студентів, оскільки вони навчаються розуміти і підтримувати інших, викладати свої знання і досвід.

По-четверте, розвиток комунікаційних навичок. Робота в органах студентського самоврядування вимагає активної комунікації з різними людьми, включаючи інших студентів, викладачів, адміністрацію університету та зовнішніх партнерів. Це допомагає студентам вдосконалювати навички спілкування, переконання, слухання та розв'язання конфліктів.

По-п'яте, формування мережі контактів: органи студентського самоврядування можуть створити можливості для студентів побудувати мережу контактів з іншими студентами, викладачами та професіоналами. Це може бути корисним для майбутньої кар'єри, розвитку лідерських зв'язків і отримання порад та наставництва від досвідчених лідерів.

Як було вище зазначено, ОСС у своїй діяльності активно реалізують проєкти для урізноманітнення студентського дозвілля у позанавчальний час. Зокрема, у Національному авіаційному університеті студентське самоврядування зреалізувало такі цікаві проєкти, як:

- Міс НАУ – конкурс краси і талантів серед студенток університету;
- Квест Першокурсника – захід для знайомства першокурсників зі студентською культурою ЗВО.

Окрім культурно-розважальних заходів, ОСС НАУ організують і беруть участь у важливих соціально-освітніх проєктах:

- безкоштовне тестування на ВІЛ, з метою профілактики ризиків зараження ВІЛ-інфекцією серед студенства;

- флешмоб «Паперові літачки», запущений альтернативним медіа «WAW Ukraine». Метою проєкту є швидке постачання реактивних літаків до України, що зміцнить сили ЗСУ і наблизить нашу державу до перемоги;
- благодійний стендап-вечір, кошти від якого були направлені на підтримку Збройних сил України;
- «DONation» проєкт, що об'єднує студентів ЗВО м. Києва з метою регулярного поповнення банку крові для хворих дітей та українських воїнів;
- регулярні збори коштів на підтримку студентів університету, які захищають нашу державу на передовій;
- проєкт «Open Science» – пілотний проєкт для першокурсників ФЛСК, що складається з серії семінарів та майстер класів на різні корисні для студентської молоді теми;
- спільний проєкт студентства та адміністрації ФЛСК НАУ «ANTI-лайка», спрямований на вирішення актуальних проблем культури мови, боротьбу з використанням нецензурної лексики як серед студентської молоді, так і в суспільстві загалом. Соціальний проєкт «ANTI-лайка» є некомерційним проєктом, розрахований на широкий загал.

З часом набутий досвід став передумовою появи ініціативи щодо створення на Факультеті лінгвістики та соціальних комунікацій «Школи лідерства» – соціально-освітнього проєкту для студентів НАУ, який спрямований на виховання лідерських якостей кожного учасника, надання актуальних знань з психології, управління, дипломатії, творчості тощо, які максимально дозволять розкрити потенціал майбутніх лідерів.

Основна ідея проєкту сфокусована саме на практичній частині, оскільки є розуміння важливості проведення навчання, у цій своєрідній школі «Лідера», саме управлінцями-практиками, які допоможуть молодим людям не лише виявити та розвинути у собі лідерські та управлінські якості, а й реалізувати їх на практиці.

Школа дозволить згуртувати навколо себе креативну молодь, що буде розвиватись і вдосконалюватись завдяки методиці неформального навчання: спеціально розроблених програм, семінарів, майстер-класів. Така ініціатива буде

вперше створена на факультеті та за успішного старту зможе бути розширена у межах всього університету.

На початку, бажаючи доєднатись до «Школи лідерства», пропонується пройти електронне опитування та анкетування для попереднього виявлення у них лідерського потенціалу. З цією метою нами було розроблено анкету, у якій учасникам опитування, яке проводилось у форматі-онлайн, запропоновано відповісти на низку запитань, перелік яких представлено у додатку (див. додаток Б).

Отже, виходячи з відповідей студентів, що взяли участь в опитуванні, можна зробити наступний висновок: переважна більшість респондентів має уявлення й розуміння важливості лідерства як складової студентського життя. Це надало нам можливість виокремити спільну думку, стосовно поняття лідерства, що могло б узагальнити думки, опитаних респондентів: «Лідер це та людина, що веде за собою інших».

Окрім цього, варто зазначити, що більшість опитаних вважають важливим розвиток власних лідерських якостей, але при цьому – лише 32 % з них наразі можуть вважати себе лідерами. Також в опитуванні було розміщено окремий блок питань, що стосувався діяльності органів студентського самоврядування нашого факультету і їх впливу на лідерські якості студентів.

Виходячи з відповідей опитаних, було зроблено наступні висновки:

– більшість опитаних здобувачів вищої освіти ознайомлені з діяльністю органів студентського самоврядування на факультеті і не мають критичних зауважень щодо їхньої роботи. А, отже, можемо зробити висновок про достатню проінформованість молодіжної аудиторії ФЛСК НАУ щодо діяльності органів самоврядування та наявний позитивний досвід спілкування з ними;

– інформаційні ресурси студентської ради були позитивно оцінені більшістю опитаних. Це свідчить про те, що здобувачі вищої освіти вважають, що студентська рада надає корисну та актуальну інформацію, яка допомагає їм в організації студентського життя та прийнятті рішень;

– більшість опитаних вважають, що діяльність студентського самоврядування позитивно впливає на розвиток лідерських якостей серед студентства. Таким чином, можна зробити висновок про те, що більшість опитаних визнають той факт, що участь в студентському самоврядуванні може надати можливості для розвитку їх лідерських здібностей та навичок.

Однак, варто відзначити, що частина опитаних нейтрально ставляться до діяльності органів студентського самоврядування. Це може свідчити про те, що деякі студенти не мають особистого зацікавлення у взаємодії з ОСС. Це зумовлене тим що існують інші організації діяльність яких могла б зацікавити студентів (див. додаток В).

Саме завдяки двосторонній комунікації буде здійснено відбір бажаючих долучись до діяльності органів студентського самоврядування за визначеним алгоритмом. Крім того, кожен із учасників самостійно матиме змогу обирати (пропонувати) цікаві теми для дискусій, а також спікерів, які надаватимуть актуальну і важливу інформацію. Це дозволить організаторам враховувати вподобання студентів-учасників «Школи лідерства» і розробити такий план заходів, який максимально задовольнить усі потреби та побажання респондентів. Основна увага, у даному випадку, акцентується на тому, що всі учасники проєкту розвиватимуть свій лідерський потенціал на практиці, долучаючись до діяльності органів студентського самоврядування на рівні факультету.

Метою проєкту є набуття учасниками нових знань у сфері лідерства для подальшого їх застосування у самостійному житті. Усі тренінги, що проходитимуть у школі, передбачають вивчення не лише теорії, а також будуть спрямовані на закріплення цих знань на практиці. Практична складова включатиме роботу з різними спікерами, які мають прикладні знання у конкретній галузі. До прикладу, на факультеті функціонує кафедра психології, де вивчають мотивацію та сферу лідерства з погляду психології людини, викладачі якої є провідними практиками з даного питання, а, отже, вони зможуть бути спікерами даного проєкту. Крім того, студентська рада факультету планує заключити угоди про співпрацю з різними

коучами і вже наразі проводить перемовини щодо їхнього залучення до проведення майбутніх заходів у школі.

Суть проєкту полягає у проведенні серії тренінгів, практичних завдань, майстер-класів, що допоможуть студентам розкрити свої лідерські здібності. Кожен такий тренінг передбачатиме освоєння нових вмінь у різних галузях. Кожне заняття – нова тема обговорення. Усі тематики будуть визначені відповідно до навчального плану школи із врахуванням побажань учасників. Передбачено вивчення базових аспектів основ лідерства шляхом залучення студентів до обговорення та вирішення різних ситуаційних завдань.

Проєкт також передбачає оволодіння учасниками практичних навичок завдяки освоєнню низки актуальних тем:

- публічний виступ;
- тайм менеджмент;
- важливість підбору команди;
- види способів управління командою;
- навички мотивації команди;
- навички командної роботи.

Після кожного тренінгу учасники отримають домашнє завдання для самостійного виконання. На наступному занятті вони матимуть змогу розповісти про виконану роботу і презентувати її, а спікер тренінгу проведе аналіз над помилками та оцінить пророблену студентами роботу.

Участь у проєкті надасть учасникам ті знання та компетенції, що є актуальними і необхідними у контексті сьогодення. Кожен із студентів – учасників школи зможе самостійно розробляти власні проєкти, на основі отриманих знань. Досвід їх реалізації буде оприлюднено на усіх інформаційних ресурсах факультету для ознайомлення з ним представників інших ЗВО та упровадження подібних ініціативи у своїх закладах освіти.

Безперечно, тема лідерства важлива і актуальна, адже від «правильного» виховання майбутніх керівників та лідерів буде залежати майбутнє нашої країни. Тому проєкт неформальної освіти «Школа лідерства» ставить за мету, в першу

чергу, виховання майбутніх лідерів, які зможуть через кілька років змінити нашу державу на краще.

Проєкт буде реалізовано шляхом участі у ньому активної студентської молоді, розробці новітніх навчальних методик, які передбачають виявлення та плекання лідерських здібностей, проєктного менеджменту, залучення фахівців із різних сфер діяльності (коучів), підтримки керівництва НАУ, проведення продуманої рекламної кампанії в інформаційних ресурсах студентської ради.

На нашу думку, лідерські якості особистості потрібно активно розвивати у кожної молодої людини, адже це забезпечує отримання нових знань для майбутніх управлінців, активістів чи керівників, дає змогу виховувати нове покоління проактивних людей – нових лідерів, які отримавши широкий спектр знань, зможуть у майбутньому сприяти підняттю престижу не тільки своїх альма-матер, а й України в цілому.

Отже, діяльність органів студентського самоврядування сприяє розвитку лідерського потенціалу студентства. Вони створюють можливості для студентів набувати практичний досвід управління, розвивати навички лідерства та співпраці, а також стимулюють активну участь студентів у житті університету та прийнятті важливих рішень. Це сприяє формуванню сильного лідерського потенціалу серед студентської громади та підготовці їх до успішної майбутньої кар'єри та активної участі в суспільстві.

Відтак, ініціатива створення «Школи лідерства» на базі ФЛСК є надзвичайно актуальною, оскільки вона дає можливість студентам здійснити реальні кроки з реалізації свого потенціалу та набуття важливих лідерських навичок. Розробка онлайн-опитувальника та анкетування дозволяє здійснити відібрати бажаючих доєднатися до програми та створити креативну команду, яка зможе розвиватися та вдосконалюватися завдяки неформальній методиці навчання. Проєкт передбачає також співпрацю зі спікерами, які мають практичний досвід у галузі лідерства, а також навчання актуальних тем, які знадобляться учасникам у майбутньому.

2.3. Перспективи подальшого розвитку студентського самоврядування у сфері освіти

Для формування сучасного громадянського суспільства необхідно надавати молоді реальні можливості та інструменти свідомої участі в процесі прийняття рішень у сфері молодіжної політики. Молодь є потужною силою, і її виховання, знання та навички впливають на якість майбутнього кожної молодії людини та держави, загалом. Органи студентського самоврядування є засобом, який допомагає студентам вирішувати їхні проблеми, сприяє розвитку лідерських навичок та формує сучасну систему менеджменту. Кожен студент закладу вищої освіти у перспективі – насамперед талановитий організатор, справжній лідер та досвідчений управлінець. Таким чином, завдання сучасного університету спрямоване не тільки на професійне навчання майбутнього фахівця, а в першу чергу, на формування та розвиток управлінських, організаторських якостей студентів, бо саме особистий розвиток людини відіграє значну роль її подальшому професійному становленні [47].

Одним із механізмів такого формування виступає студентське самоврядування, оскільки активна участь студентів у громадянському житті передбачає розвиток навичок планування, організації, управління та контролю, що необхідні як для педагога, так і для майбутнього керівника ЗВО.

Ступінь розвитку управлінської культури студентської спільноти прямо пропорційний ефективності діяльності органів студентського самоврядування та кількості залучених до них студентів.

Отже, від налагодженості механізму організації діяльності ОСС залежить кількість залучених студентів, а відтак й ступінь сформованості управлінської культури сучасної студентської молоді. Це дає нам підстави стверджувати, що органи студентського самоврядування – є невід’ємною складовою успішного професійного зростання майбутнього фахівця з управління освітнім середовищем.

Вищі навчальні заклади отримали рекомендації від Міністерства освіти і науки України, у яких наголошується, що студентське самоврядування є ключовим

фактором розвитку та модернізації суспільства. Воно допомагає виявляти потенційних лідерів та розвивати у них навички управління і організації роботи з командою.

Самоврядування ЗВО – це реальна можливість для самовираження, ініціативи, творчості та дипломатії, адже вищі навчальні заклади – це особливий світ, своєрідна незалежна держава з власною політикою. Вони є важливим соціальним інститутом, складовою розвитку та модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, розвитку навичок управління командою та організаційної роботи, формування майбутньої еліти держави. Досвід взаємостосунків, виявлення та захисту власних інтересів, життя у студентському середовищі, досвід самореалізації – ось основне підґрунтя, на якому формується така риса, як лідерство. Для кожної молодої людини це означає виховання у собі організованості, відповідальності за власні дії, насамперед перед собою, перед одногрупниками, викладачами, перед державою. Лідерські якості формуються в освітньому просторі вищих навчальних закладів, коли студенти свідомо залучаються до різних видів діяльності органів студентського самоврядування [19, с. 313].

Студентське самоврядування є важливою складовою студентського життя і має великий потенціал для розвитку в майбутньому. Особливо в контексті сучасних викликів, пов'язаних з російсько-українською війною та формуванням людини-громадянина, готового у будь-який час стати на захист Вітчизни.

Наразі самоврядування є також і важливим чинником розвитку демократичних форм управління у системі вищої освіти, ключовим елементом самореалізації та волевиявлення студентів як найбільш прогресивної частини молоді. Активна участь студентів у самоорганізації власного життя та вирішенні управлінських проблем в умовах навчального закладу розширює можливості для реалізації їхніх здібностей та навичок, а керівництво, будучи краще обізнаним з потребами, інтересами та проблемами студентів, отримує ефективну систему зворотного зв'язку та структуру, здатну розв'язувати частину питань що

стосуються поліпшення умов життєдіяльності студентів більш оперативно й ефективно, оскільки краще усвідомлює їх потреби, інтереси та проблеми.

Основним стратегічним фокусом студентського самоврядування є виявлення та розвиток лідерських якостей, а також допомога у формуванні основ управлінської культури у студентської молоді. Не кожен може бути лідером команди, але будь-кому знадобляться управлінські навички у майбутньому професійному та повсякденному житті, а отже, сприятимуть формуванню основ управлінської культури. Професійні навички управління, такі як: тайм-менеджмент, планування роботи, вміння вести за собою команду, а також вміння знаходити компроміси у роботі в команді, є важливими в будь-якій діяльності.

Важливою умовою успішного засвоєння інформації є не лиш її теоретичне осмислення, а й, найголовніше, її практичне застосування у повсякденній діяльності. Саме залучення до діяльності органів самоврядування дає змогу студентській молоді активно використовувати отримані знання на практиці, у процесі діяльності студентського активу університету.

Результати проведеного дослідження дали можливість у діяльності ОСС в галузі освіти, виокремити низку перспектив. Одна з них полягає у зміцненні співпраці між студентськими організаціями та установами освіти. Студентські організації можуть бути важливими партнерами у вирішенні проблем, пов'язаних з освітою, та сприяти підвищенню якості навчального процесу. Зокрема, вони можуть брати участь у розробці програм та методик навчання, організації додаткових занять та курсів, проведенні наукових конференцій та інших заходів.

По-друге, посилення ролі ОСС у розвитку соціальної сфери. Студентські організації можуть брати активну участь у проведенні соціальних проєктів та ініціатив, спрямованих на розвиток місцевих громад. Зокрема: ЕкоНАУ – екологічний проєкт ОСС НАУ, основною метою якого є просування екологічного способу життя та сортуванням вторсировини. Окрім цього вони можуть допомагати у забезпеченні різних потреб студентської громади, таких як: житло, харчування, культурне життя та інше.

Наступне – зміцнення ролі студентського самоврядування в управлінні вищими навчальними закладами. Наразі усе частіше в університетах та інших ЗВО члени студентського самоврядування беруть участь у прийнятті рішень та здійсненні контролю за життєдіяльністю освітніх установ. Це може бути у форматі безпосередньої участі студентів з правом голосу у засіданнях Вченої ради як на рівні факультетів, так і на рівні університету. Означений напрямок реалізується й шляхом проведенню систематичних, а не спорадичних, зустрічей з адміністрацією ЗВО, результатом яких є вирішення проблем, що турбують студентську молодь.

Також, важливим напрямом у подальшому розвитку ОСС є розширення співпраці студентського самоврядування із зовнішніми організаціями, зокрема, з владою, бізнесом, громадськими організаціями. Це дозволить студентам забезпечити більш широку підтримку та ресурси для реалізації своїх ідей та проєктів.

Нарешті, важливою перспективою є підвищення рівня освіченості та виявлення здібностей студентів у сфері управління та лідерства. Вищі навчальні заклади повинні пропонувати спеціальні курси, семінари та тренінги з цих питань, що дозволить студентам підвищити знання та навички у цих напрямках.

Отже, студентське самоврядування у ЗВО, є важливим фактором розвитку та модернізації суспільства. Воно допомагає студентам вирішувати нагальні проблеми, розвивати лідерські навички та формує сучасну систему менеджменту. Студентське самоврядування є реальною можливістю кожній молодій людині показати себе, проявити свою ініціативність та креативність, а також сприяє формуванню навичок управління та організації роботи з командою.

Органи студентського самоврядування допомагають студентам знаходити шляхи розв'язання проблем, що стосуються їхнього навчання, відпочинку, культурного та соціального життя. Крім того, вони надають можливість студентам долучатись до організації та проведення заходів, спрямованих на покращення якості навчання та життя освітніх установ. Студентське самоврядування є важливою складовою студентського життя, оскільки воно допомагає формувати лідерські навички та розвивати здатність до організації та управління командою.

Таким чином, студентське самоврядування є важливим чинником розвитку демократичних форм управління у системі вищої освіти. Активна участь студентів у самоорганізації свого життя в умовах навчального закладу сприяє формуванню основ управлінської культури та розвитку лідерських якостей. Органи самоврядування є важливими партнерами у вирішенні проблем, пов'язаних з освітою, та сприяють підвищенню якості навчального процесу. Залучення студентів до органів самоврядування дозволяє їм активно використовувати набуті знання на практиці у процесі діяльності студентського активу університету. Розвиток студентського самоврядування сприяє формуванню професійних рис управлінця у студентській молоді та покращенню умов життя й навчання в університеті.

Студентське самоврядування в українських ЗВО є важливим фактором розвитку та модернізації суспільства. Участь у діяльності ОСС допомагає студентам вирішувати їхні актуальні проблеми, розвивати лідерські навички та сприяє формуванню сучасної системи менеджменту у закладах освіти. Студентське самоврядування є реальною можливістю показати себе, проявити свою ініціативність та креативність, а також формує у молоді навички управління та організації роботи з командою. Органи студентського самоврядування допомагають молоді знаходити шляхи розв'язання проблем, що стосуються їхнього навчання, відпочинку, культурного та соціального побуту. Крім того, вони надають можливість студентам залучатись до організації та проведення заходів, спрямованих на покращення якості навчання та життя в освітніх установах.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та поставлених завдань було проаналізовано стан наукової розробки теми кваліфікаційної роботи, її джерельну базу та зроблені відповідні висновки.

Для дослідження та розкриття теми кваліфікаційної роботи були використані джерела різного тематичного спрямування. Зокрема: нормативно-правові акти, що регулюють освітній процес у ЗВО загалом, і у галузі упровадження та розвитку студентського самоврядування, зокрема; наукові праці українських та зарубіжних дослідників з питань соціальних комунікацій, інноваційно-комунікаційних технологій, комунікаційного менеджменту, лідерства, управлінської діяльності.

З'ясовано, що проблемі розвитку лідерства у середовищі молоді, присвячено значну кількість наукових робіт зарубіжних та вітчизняних дослідників. Зокрема, це праці, у яких досліджується сутність поняття «лідерство» та подаються його характеристики. Встановлено, що найбільше уваги українські та зарубіжні дослідники приділили вивченню питань теорії, історії лідерства та його психологічним аспектам. Незважаючи на значний науковий доробок з досліджуваної проблеми, тема лідерства, як важливого аспекту соціальних комунікацій у галузі освіти на прикладі органів студентського самоврядування, ще не ставала предметом дослідження.

Охарактеризовано специфіку поняття «лідерство». Специфіка поняття лідерства полягає у тому, що воно є багатоаспектним та може мати різні трактування залежно від контексту та підходу, який використовується для його дослідження. Наразі у науковій, довідковій та енциклопедичній літературі немає єдиного визначення понять «лідер», «лідерство».

З'ясовано роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти. Встановлено, що роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері є значною, оскільки воно націлене на розвиток лідерських якостей серед студентської молоді шляхом реалізації конкретних

заходів: удосконалення освітнього процесу, зокрема упровадження практично орієнтованих дисциплін, освітніх програм, спеціальностей та залучення здобувачів вищої освіти до діяльності ОСС. У перспективі, це призведе до формування успішних й ефективних молодих фахівців, що у найближчому майбутньому стануть професіоналами своєї справи. Лідерство у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти відіграє важливу роль у сприянні ефективної взаємодії, спільного розвитку та досягненні цілей. Зі свого боку, сфера освіти має свої особливості, де лідерство може мати позитивний вплив.

Охарактеризовано діяльність органів студентського самоврядування в освітньому середовищі ЗВО. У сучасній системі освіти органи студентського самоврядування, спираючись на міцне підґрунтя законодавчого забезпечення, мають широкий спектр прав і можливостей щодо участі в управлінні освітніми установами: участь у засіданнях вчених рада факультету й університету, організація та проведення наукових, культурно-масових, спортивних, оздоровчих та інших заходів, співпраця зі стейкхолдерами, сприяння працевлаштуванню студентів тощо. Студентське самоврядування – важлива складова виховної роботи у закладах вищої освіти, що дозволяє студентам брати участь у внутрішньоорганізаційному керівництві та приймати рішення на різних рівнях управління університетом. Це також є реальною можливістю для студентів самореалізуватися, розвивати свої здібності та отримувати досвід управління. Зі свого боку, сучасне студентське самоврядування має досить розвинену структуру та багатоаспектні форми виявлення на різних рівнях, що відображає важливість його ролі у закладах вищої освіти.

Досліджено вплив органів студентського самоврядування на лідерський потенціал студентства. Органи студентського самоврядування можуть впливати на лідерський потенціал студентства у багатьох аспектах. Вони надають студентам можливість отримати практичний досвід управління та лідерства, розвивати навички комунікації, організації та прийняття рішень. Це сприяє формуванню сильного лідерського потенціалу серед студентської громади та підготовці їх до успішної майбутньої кар'єри та активної участі в суспільстві. Практична частина

досліджуваної проблеми націлена на виховання майбутніх лідерів у галузі освіти шляхом участі у діяльності органів студентського самоврядування. Виходячи з цього, Студентською радою Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій було розроблено соціально-освітній проєкт «Школа лідерства», спрямованого на виховання лідерських якостей у кожного учасника, надання актуальних знань з психології, управління, дипломатії, творчості тощо, які максимально дозволять розкрити потенціал майбутніх лідерів.

Проаналізовано перспективи подальшого розвитку студентського самоврядування у сфері освіти в Україні. Студентське самоврядування є важливою складовою студентського життя і має значний потенціал для розвитку в майбутньому. Особливо в контексті сучасних викликів, пов'язаних з російсько-українською війною та формуванням людини-громадянина, готового у будь-який час стати на захист Української держави. Результати проведеного дослідження показали, що у діяльності ОСС у галузі освіти можна виокремити низку перспектив, серед яких – зміцненні співпраці між студентськими організаціями та установами освіти. Студентські організації можуть бути важливими партнерами у вирішенні проблем, пов'язаних з освітою, та сприяти підвищенню якості навчального процесу. Зокрема, вони можуть брати участь у розробці програм та методик навчання, організації додаткових занять та курсів, проведенні наукових конференцій та інших заходів.

З'ясовано, що ОСС в українських ЗВО є важливим фактором розвитку та модернізації суспільства. Участь у діяльності студентських рад допомагає студентам вирішувати їхні актуальні проблеми, розвивати лідерські навички та сприяє формуванню сучасної системи менеджменту у закладах освіти.

Органи студентського самоврядування допомагають молоді знаходити шляхи розв'язання проблем, що стосуються їхнього навчання, відпочинку, культурного та соціального побуту. Крім того, вони надають можливість студентам залучатись до організації та проведення заходів, спрямованих на покращення якості навчання та життя в освітніх установах.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна стверджувати, що тема лідерства як важливого аспекту соціальних комунікацій у сфері освіти на прикладі органів студентського самоврядування, є дійсно актуальною. У ході написання кваліфікаційної роботи було досліджено та охарактеризовано специфіку поняття «лідерство»; з'ясовано роль лідерства у системі соціальних комунікацій в освітній сфері закладів вищої освіти; охарактеризовано діяльність органів студентського самоврядування в освітньому середовищі ЗВО; досліджено вплив органів студентського самоврядування на лідерський потенціал студентства; проаналізовано перспективи подальшого розвитку студентського самоврядування у сфері освіти в Україні. Результати проведеної роботи дають підстави констатувати, що розвиток, цього напрямку може сприяти не тільки розвитку лідерських якостей серед здобувачів вищої освіти, а й розвитку освітньої сфери в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Поточна редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
2. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.21 року. № 94/2021. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми Молодь України на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 р. № 579. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
5. Про студентське Самоврядування: Положення Національного авіаційного університету від 14.05.2019 р. URL: https://nau.edu.ua/site/variables/docs/studentu/Polozhennya_pro_studentske_samovryaduvannya.pdf

Наукові, довідкові, навчальні видання

6. Антонова З. Психологічні особливості лідерства та керівництва. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2016. № 4. С. 120–127.

7. Бондаренко В. В., Яценко О. М. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх менеджерів. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2015. № 11. С. 7–12.
8. Бондарчук Л. В., Крамаренко К. В., Рудик Т. О. Теоретичне дослідження понять «лідерства» та «керівництва»: сутність та особливості. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 664–667.
9. Білецька К. Засади формування креативного лідера як менеджера нового покоління. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 58–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2015_4_11 (дата звернення: 17.04.2023).
10. Буяк Б. Феномен лідерства в історико-філософській ретроспективі. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Педагогіка. Психологія. Філософія. 2015. Вип. 36. С. 238–253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvvpdpu_2015_36_31 (дата звернення: 17.04.2023).
11. Борисюк О. М. Використання основних підходів до вивчення психології лідерства в сучасному управлінні. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1339/1/1-2012bomvsu.pdf> (дата звернення 10.04.2023).
12. Василенко С. В. Авторитет та лідерство командира в сучасних умовах. *Вісник національного університету оборони України*. 2013. № 6 (37). С. 196–201.
13. Возна М. Підходи до оцінки лідерських якостей керівника. URL: <http://kerivnyk.info/2014/04/vozna.html> (дата звернення 10.04.2023).
14. Волківська Д. А. Сучасні підходи до визначення лідерства. *Вісник Чернігівського нац. пед. університету ім. Т. Г. Шевченка*. Педагогічні науки. Чернігів: ЧНПУ. 2014. Вип.115. С. 40–47.
15. Волківська Д. А. Сучасне трактування поняття «лідер». *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Педагогіка і психологія. Ялта: РВВКГУ. 2013. Вип. 39. С. 78–84.

16. Гриженко Л. В. Лідерство як соціальний феномен. *Грані*. 2014. № 5. С. 48–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_5_11 (дата звернення: 17.04.2023).
17. Грищенко І. М. Лідерство як феномен управління групою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 10. С. 116–119.
18. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
19. Єсінова Н. І., Клеймьонова В. В. Формування лідерських якостей студентів за допомогою участі в діяльності органів самоврядування. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. Харків, 2013. Вип. 1(1). С. 313–317.
20. Жигайло Н., Карпінська Р. Психологія індивідуального та духовного зростання лідера. *Психологічний журнал*. 2019. Т. 21. № 1. С. 57–77. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.4> (дата звернення: 18.02.2023).
21. Жигір В. Сутність та зміст лідерської компетентності майбутнього менеджера освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2015. № 130. С. 34–37.
22. Іванова В. Проблема лідерства в колективі дітей дошкільного віку / В. Іванова. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 32. С. 78–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_32_28 (дата звернення: 17.04.2023).
23. Калашнікова С. А. Еволюційні рівні та професіоналізація управління. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268481931.pdf> (дата звернення 15.04.2023).
24. Калашнікова С. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти: навч. посібн. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети». 2016. 44 с.
25. Калашнікова С.А. Сутність лідерства як вищого еволюційного рівня управління. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/4_5_2010/23.pdf (дата звернення 15.04.2023).

26. Карманенко В. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів. *Витоки педагогічної майстерності*: зб. наук. пр. (Серія «Педагогічні науки»). Полтава. 2018. Вип. 21. С. 90–95.
27. Кові Стівен. Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей пер. з англ. О. Любенко. 5-те вид. Харків: «КСД», 2019. 384 с.
28. Логвиновська Т. Значення студентського самоврядування у процесі виховання соціальної спрямованості молоді. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Педагогічні науки. Умань. 2014. Вип. 1. С. 231–237.
29. Максвелл Дж. Виховай у собі лідера. [Електронний ресурс]. URL: [//http://www.klex.ru/56b](http://www.klex.ru/56b) (дата звернення: 18.02.2023).
30. Мітлощ А. В., Маляко В. О., Бажанюк В. С. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги: монографія. Київ: Інститут обдарованої дитини. 2014. 290 с.
31. Міляєва В.Р. Розвиток лідерського потенціалу в процесі формування управлінської компетентності керівників навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Педагогічні науки. 2014. № 1. С. 34–40.
32. Нежинська О. Лідерство та керівництво: психологічний дискурс: монографія. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 264 с.
33. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол.; за наук. ред. В. Р. Міляєвої; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. Київ; Кривий Ріг: Вид-во. Р. А. Козлов, 2021. 296 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659>.https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659/2/Osvitnie_liderstvo_21_NDLKL.pdf_(дата звернення: 18.02.2023).
34. Олексюк О. Є. Лідерські риси та якості як складові структури особистості лідера. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 4. С. 372–380.
35. Павленко О. В. Формування лідерських якостей у керівника загальноосвітнього навчального закладу URL:

http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/v_1/35.pdf (дата звернення 10.04.2023).

36. Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади. О. Аарна, Д. Гудонієне, О. Гузар, В. Міляєва та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети». 2014. 100 с.

37. Романовський О. Г., Резнік С.М., Гура Т.В., Панфілов Ю.І., Голоवेशко Б.Р., Бондаренко В.В. Лідерські якості в професійній діяльності / За заг. ред. О. Г. Романовського. Харків.: ФОП Панов А.М., 2017. 144 с.

38. Романовський О. Г., Серєда Н.В. Особистість сучасного керівника в аспекті теорії духовного лідерства. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 20–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2013_3_4.

39. Ротко О. М. Діагностика розвитку лідерських якостей дітей молодшого підліткового віку. *Проблеми та перспективи розвитку освіти*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 30-31 березня 2017 р.). Херсон, 2017. С. 166–169.

40. Рудська А. І. Психологічні особливості лідерства в умовах реалізації соціальних проектів : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2013. 18 с.

41. Сазонова О. В. Лідерство та керівництво в сучасних умовах управління навчальним закладом. [Електронний ресурс]. URL: <https://sworld.education/konfer21/236.htm> (дата звернення 25.04.2023).

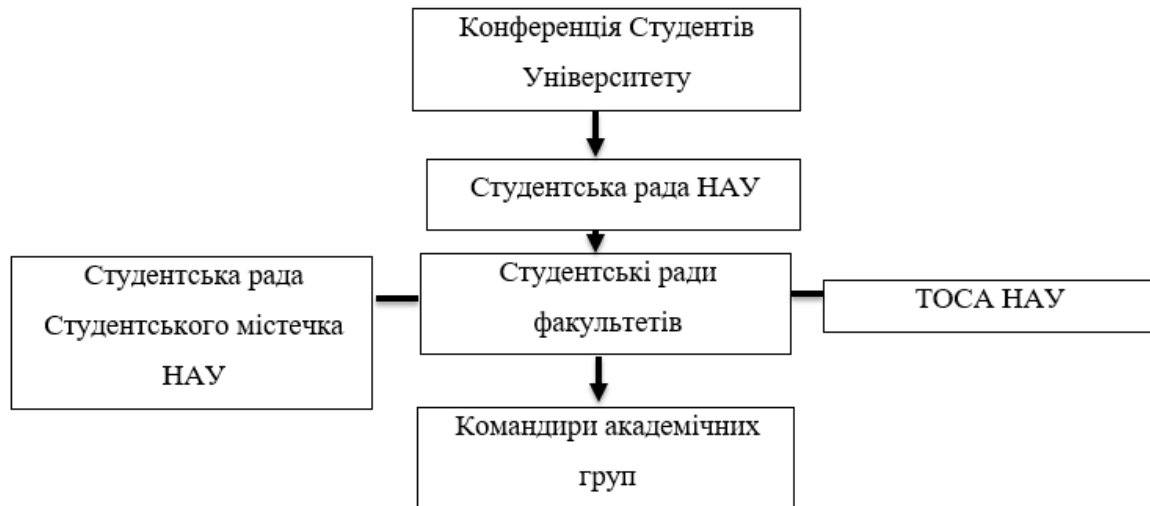
42. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/samovrjaduvannja> (дата звернення: 15.06.2021).

43. Слюсаренко О. Поняття «лідер» і «лідерство» в сучасній науковій літературі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 2. С. 244–246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2016_2_66 (дата звернення: 17.04.2023).

44. Сторожев Р. Стан дослідження проблеми лідерства у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Держави і регіони. Серія : державне управління*. 2017. № 3. С. 21–25.

45. Сергеева Л. М. Лідерство: навч. посібн. Івано Франківськ: «Лілея НВ». 2015. 296 с.
46. Семанчина В. О. Місце студентського самоврядування у процесі формування лідерських якостей майбутнього керівника. *Педагогічний альманах*. Херсон, 2015. Вип. 27. С. 207–211.
47. Семанчина В. О. Формування управлінської культури студентів вищих навчальних закладів у діяльності органів студентського самоврядування. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4/103.pdf> (дата звернення 04.05.2023).
48. Сеньків Н. М., Ходаківська В. П., Савченко Є. Р. Реалізація співпраці студентського профкому з радою студентського самоврядування. URL: <https://eprints.pharm.zt.ua/id/eprint/346/1/%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B%D1%96%D0%B7.%20%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4.%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83.pdf> (дата звернення 21.04.2023).
49. Соболев С. М., Багацький В. Менеджмент: навч.-метод. посібн. для самот. вивч. дисц. [Електронний ресурс]. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18892/Sobol.pdf?sequence=1> (дата звернення 10.04.2023).
50. Феномен лідерства: логіко-методологічний аналіз. [Електронний ресурс]. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/479614defe08-4856-80ba-847391864b72/content> (дата звернення 20.04.2023).
51. Ходаківський Є. І., Кравець І. В., Пугачова Н. С. Гештальтно інноваційні підходи до набулого лідерства в системі публічного управління. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41889/1/zbirnik20102020%20%282%29.pdf> (дата звернення 01.05.2023).
52. Хохліна. О. П. Психологічні особливості студентів із різним стилем лідерства. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/687/3/huhlina_ua.pdf (дата звернення 10.05.2023).

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
СТРУКТУРНА ІЄРАРХІЯ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО
САМОВРЯДУВАННЯ [5]

ДОДАТОК Б

ОПИТУВАЛЬНИК «ЛІДЕРСТВО ТА ВПЛИВ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСТВА»

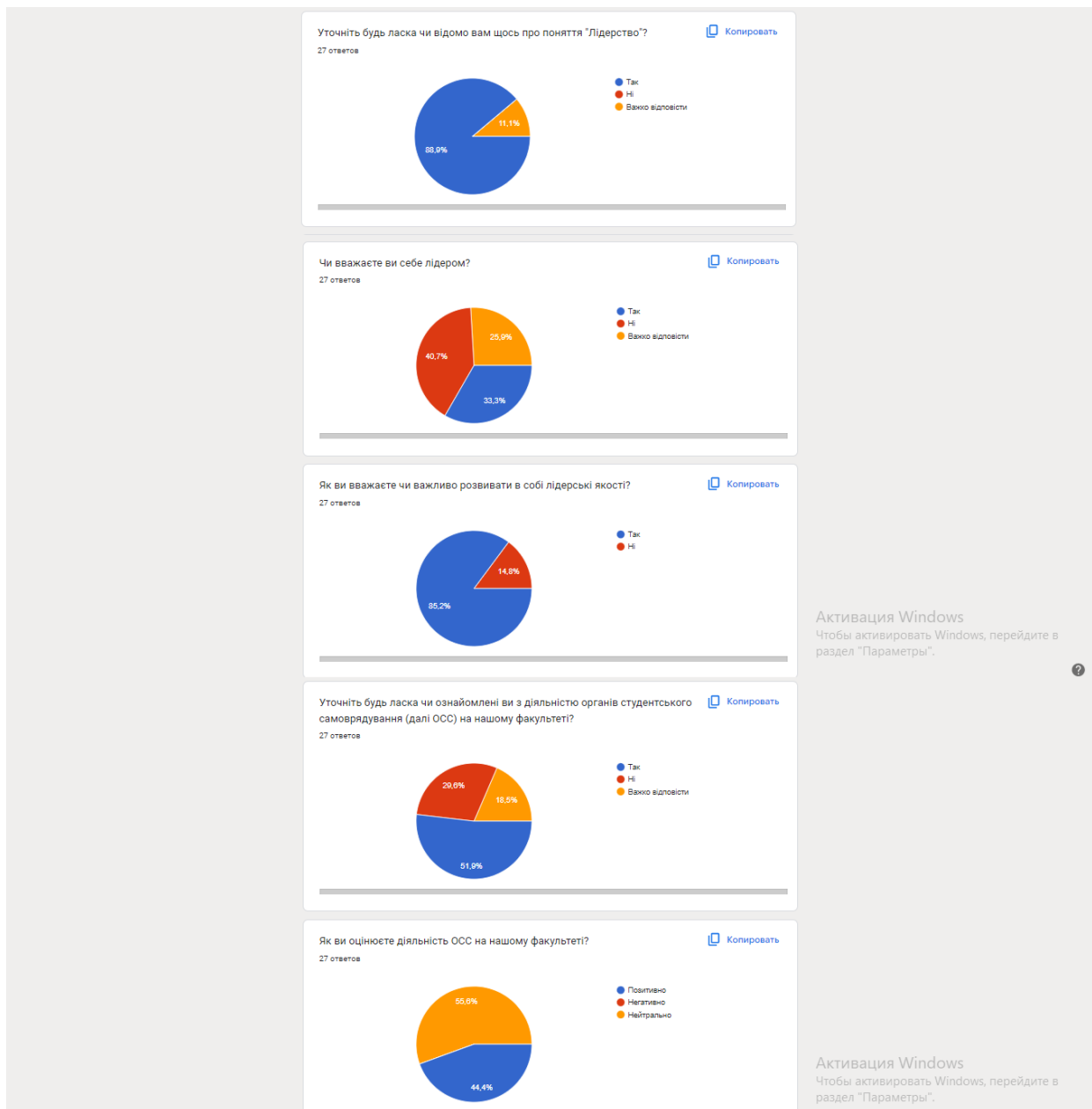
№	Питання
1	Уточніть будь ласка чи відомо вам щось про поняття "Лідерство"? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні - Важко відповісти
2	Як ви розумієте поняття "Лідерство"?
3	Чи вважаєте ви себе лідером? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні - Важко відповісти
4	Як ви вважаєте чи важливо розвивати в собі лідерські якості? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні
5	Уточніть будь ласка чи ознайомлені ви з діяльністю органів студентського самоврядування (далі ОСС) на нашому факультеті? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні - Важко відповісти
6	Як ви оцінюєте діяльність ОСС на нашому факультеті? <ul style="list-style-type: none"> - Позитивно - Негативно - Нейтрально
7	Чи хотіли б ви долучитись до команди ОСС на нашому факультеті? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні
8	Чи є у вас скарги на роботу ОСС нашого факультету? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні - Свій варіант:
9	Напишіть ваші пропозиції щодо удосконалення роботи ОСС ФЛСК
10	Як ви оцінюєте роботу інформаційних ресурсів ОСС ФЛСК? Позитивно Негативно
11	Чи бажаєте ви щоб на базі нашого факультету була б проведена Школа лідерства? <ul style="list-style-type: none"> - Так - Ні
12	Якщо так, то які теми вам було б цікаво там вивчати?
13	Запропонуйте заходи, які б могли вас зацікавити та урізноманітнити ваше дозвілля?

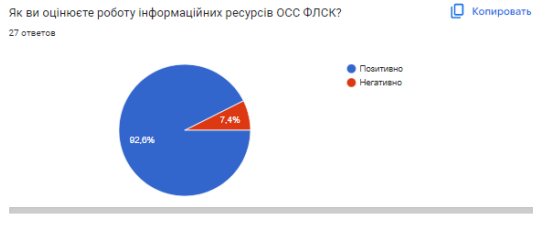
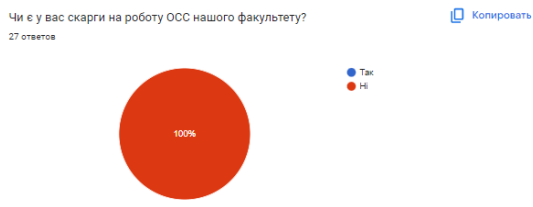
14	Чи погоджуєтесь ви з твердженням: «Діяльність ОСС позитивно впливає на розвиток лідерських якостей серед студентства?» Погоджуюсь Не погоджуюсь Свій варіант:
----	--

Примітка: розроблено автором.

ДОДАТОК В

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ «ЛІДЕРСТВО ТА ВПЛИВ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСТВА»

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, перейдите в раздел "Параметры".

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, перейдите в

Активация Windows

Примітка: розроблено автором.